

CRAVESTEYN
ONDER TRICHT

door

M. J. BELONJE

CRAYESTEYN ONDER TRICHT

DOOR

Mr. J. BELONJE.

Aux beaux jours, la terre secoue ses brumes et sourit un peu, et les couleurs des lointains ont des douceurs de pastel... Dit zijn woorden, die wel typisch van toepassing kunnen zijn op de om hun middeleeuwsche kerkjes gegroepeerde dorpen Buurmalsen en Tricht, wanneer men uit het noorden van het „Trichtsche Veld” ze daar over den lichtgegolfd bodem tusschen de kromme vruchtboomen ziet liggen. En het verwondert ons dan ook niet, dat het juist de schilder der pastelkleuren bij uitnemendheid Jan Voerman is geweest, die in dit land met zooveel toewijding gewerkt heeft. Dit mooie land kennen is ervan houden. Is het daarom verwonderlijk, dat wij hier met een reeds in zeer oude tijden bewoonde streek te doen hebben?

Vlak aan dien uitersten noordrand van deze dorpskernen liggen enkele zeer oude goederen. Van een daarvan, Crayesteyn geheeten, dat het meest nabij het dorp Tricht te vinden is, zou ik thans de geschiedenis naar voren willen brengen.

Als eerst bekende bezitter van het tusschen de vruchtboomen verscholen huis Crayesteyn wordt ons genoemd jonker Emond van Buchell, de stadhouder en drost van het land van Buren, die er in den ouderdom van 85 jaar overleed op den Nieuwjaarsdag van 1548. Hij was de zoon van Jan Hendriksz. en Agnes van Stromberg en een lid van de bekende Nederrijnsche familie, die blijkbaar in de beginjaren der XVIe eeuw in dienst van den graaf van Buren zich in diens graafschap zal hebben neergezet, terwijl hij in of omstreeks 1502 daar een huwelijk sloot met jkvr. Judith van Zuylen, de ervvrouw van het onder 't Waal gelegen huis Blazenburg, een dochter van jr. Arend, heer van Tul en 't Waal ¹⁾ en Zwedera van Culemborg van Essenstein, ervvrouwe van Blazenburg.

Jr. Emond overleefde zijn vrouw, want jkvr. Judith stierf in

¹⁾ Dat hij koopt 18 Juli 1475, vgl. Jhr. Dr. D. P. M. Graswinckel en Mr. H. Hardenberg: Het Archief van Rechteren (1941), reg. 307.

het stadje Buren, blijkbaar ook hoog in jaren, den 20^{en} December 1544 „'s morgens ontrent 5 uren al sommige iaeren impotent geweest sijnde, sulx dat sy gedragen moste werden ter plaetse daer sy begeerde" 1).

Na dit echtpaar volgde als bezitter op Crayesteyn een van hun dertien kinderen, een zoon, insgelijks Emond geheeten, wien echter op verre na niet zoo'n lang leven als zijn vader beschoren is geweest. Een oude kroniekschrijver weet ons over hem in een korte notitie in te lichten, speciaal aangaande zijn droevig einde:

„Emont van Buchell van Crayesteyn hylicte aen joffr. Margarete „van Veen van Campe ende woonde te Tricht op sijn huys Crayesteyn, daer hy affvluchtende soo sijn paert quam te struyckelen, „daerlick van de Spaengiaerts is vermoort, achterlatende syne huysfrouw met 3 kynderen seer beswaert. Sy sterf seer out tot Ysselsteyn 1632."

Over het jaar, waarin de Spanjaarden het Burensche land soo onveilig maakten, laat de schrijver ons in het ongewisse, maar uit zijn toevoeging, dat het gezin zeer bezwaard achterbleef valt te verwachten, dat de tijd niet ver meer was, waarin het geslacht Van Buchell Crayesteyn zou moeten verliezen. En zoo is het ook gegaan, hetgeen ons bevestigd wordt door het leenregister van Buren, waarin op 2 Februari 1595 naar den ouden stijl de acte geboekt werd, luidende, dat jr. Emond van Buchell — naar alle waarschijnlijkheid de te Toulon in 1609 overleden zoon van den laatstgemelden bezitter — „een hoffstadt, huyze, getimmer, bepotinge, heyninghe ende allen synen toebehooren mit noch acht margen landts, tsamen leengoet, daerachter aengelegen, geheeten die hoffstat van Creysteyn op Tricht" (bijlage 1) aan den leenheer opdroeg. Niet alleen het huis c. a. werd van de hand gedaan, bovendien volgden nog twee andere Burensche leenen, een nabijgelegen hofstad met 4½ morgen in het gerecht van Tricht, genaamd den Oevelen Raem, en elf hont land aan den Middelweg aldaar „op de Weye" en behalve deze bezittingen naar alle waarschijnlijkheid nog verscheidene allodia, die reeds vanouds onder het complex van goederen ter plaatse behoord zullen hebben.

Verkrijger werd jr. Emond Gruyter, zoon van Arnt junior en Anna van Buchell. Wijzen de vóór- en achternamen van de hier genoemde personen reeds op familieverwantschap met de vroegere

1) Navorscher 1895, XLV, blz. 525.

bezitters, inderdaad blijkt zulks ook het geval geweest te zijn. Want evengenoemde Anna van Buchell was de dochter van Jan tot Blazenburg en de Pley en Gijsberta van Wyn(en) 1) en een kleindochter van den ons reeds bekenden Emond van Buchell tot Crayesteyn († 1548).

Van den kooper weten wij, dat hij nog als minderjarige op 6 Juni 1561 uitstel kreeg van een beleening met het bij Rheden gelegen voorvaderlijke goed ter Welle of Putselersgoed 2), om deswege eerst zelf den eed te doen op den 20en April 1570. Hij trouwde met jkvr. Judith van Zuylen van Nyevelt, dochter van Frederik Stevensz en van Lucia van Buchell tot Snaefsborg 3). Wanneer dit huwelijk gesloten werd, is niet nauwkeurig bekend, wel weten wij, dat den 20en October 1602 ten behoeve van jkvr. Judith — reeds toen zijn echtgenoot — een recht van lijftocht op Crayesteyn gevestigd werd. Op 24 Juli 1604 tochtte hij haar nogmaals en wel aan het zoojuist genoemde Putselersgoed 3). Kortom tijd later schijnt zij overleden te zijn, want jr. Emond ging toen een tweede huwelijk aan met jkvr. Elisabeth, de in de 80er jaren geboren dochter uit het eerste huwelijk van jr. Willem van Tuyll van Bulckesteyn en jkvr. Elisabeth Pieck. De huwelijksvoorwaarden kwamen tot stand op 10 November 1609 en de bruidegom, die tevoren als hofmeester gefungeerd had bij den graaf van Hohenlohe, heette thans in de acte furstlich Oranischer raad. Uit den aard der zaak bracht hij daarbij ten huwelijk:

„dat huys Creyesteyn met allen zynen meubelen
„ende inboedel, mit den torn, berghen, schueren,
„hoffende alles, soo des in zynen graften geleghen,
„voorts bomgaerden, singulen, elsenboss, bepo-
„tinghen ende plantagien, mit alsulcken capoenen,
„hoendertynssen, visseryen ende allen gerechtigh-
„heyt daer aen gehorende, mit noch 33 mergen goet
„boulant ende 22 merghen goet weylandt, daer aen
„gehoerich.”

Voor de bruid werd, als zij eens weduwe geworden zou zijn, het bezit van Crayesteyn in vruchtgebruik verzekerd 4). Of het evenwel zoover gekomen is, weten wij niet. Slechts is bekend, dat jr. Emond op 31 October 1631 overleed en dat hij in de Trichtsche

1) Zie het glasraam in de kerk te Brakel; Mr. van Meurs Rp. v. Nijmegen, blz. 18.

2) Reg. Leenactenboeken v. Gelre, Kwart. v. Zutphen blz. 462.

3) Snavelenburg, adell. huis in het Nederkwartier v. Utrecht te Maarssen achter de kerk, vgl. v. d. Aa blz. 496 en Navorscher 1895, blz. 525.

4) Archief v. Tuyll v. Bulckesteyn. R. Archief in Gelderland. Ms. inventaris 17 (Aanw. 1933).

kerk werd bijgezet, waar een rouwkas te zijner eere werd opgehangen 1). Als herinnering aan het echtpaar Gruyter tot Crayesteyn—van Tuyll van Bulckesteyn heeft bovendien tot in onze dagen de heerebank van Crayesteyn in de kerk van Tricht hun alliantiewapen gevoerd 2).

Behalve een dochter Anna Maria, die met haar echtgenoot, jr. Jel s Pieck Willemsz. tot het Hooge Huis, den ambtman van Beesd en Rhinoy 3), te Beesd aan de Zuidzijde van de Steenstraat kwam te wonen — de kinderen van den Betuwschen adel bleven in 't algemeen graag dicht bij honk! — liet jr. Emond uit zijn tweede huwelijk een zoon Arnolt na, wiens oom en voogd jr. Willem van Tuyll van Bulckesteyn voor de beleening met Crayesteyn zorg droeg na 's-vaders dood op 3 Januari 1632 4). In 1636 deed jr. Arnolt, meerderjarig geworden, zelf den leeneed.

De nieuwe bezitter was cavallerie-officier in Statendienst. Reeds in Maart 1644 komt hij voor als „cornet van Zijn Excellentie van Brederode”. Vijf jaar later heet hij „luitenant van een compagnie peerden” en tevens luitenant van de compagnie van Z. Exc. van Brederode. Het was dus de „compagnie ruiters curassiers” van Johan Wolphaert van Brederode tot Brederode, baron van Vianen, Ameide, enz., den laatsten van zijn geslacht, die o. a. als grootmeester van de artillerie der Vereenigde Nederlanden bekend is, bij wiens korps jr. Arnolt zoo langdurig in functie gebleven is 5). Na den dood van Brederode verkreeg jr. Gruyter op 13 December 1655 commissie als ritmeester dierzelfde compagnie, terwijl hij 27 April 1672 aangesteld werd tot „sergeant majoor” (hoofdofficiersrang). In datzelfde jaar is hij echter overleden en sedert 25 December 1672 werd hij in de functie van sergeant-majoor van het toenmalige regiment—Van Wassenaer-Obdam vervangen door Louis Maris de la Guette 6).

1) Vermelding daarvan in het na te noemen ms. d' Yvoy, waaruit blijken zou, dat hij 84 jaar oud zou zijn geworden.

2) Bij het herstel der kerk zijn deze wapens weg-gerestaureerd! De bank is bij die gelegenheid naar de opvatting van den restaurateur „in stijl” gebracht. De wape is der heerenbank konden nog door Mr. P. C. Bloys van Treslong in zijn Gedenkwaaardgheden van Gelderland (Wapenheraut, 1917/18) beschreven worden. Voor het wapen (de) Gruyter zie Bijdr. en Mededeelingen Gelre XIX, 1915, bl. 69; helm met goud. roode wrong; helmteeken een gouden beurs.

3) Herald. Bibliotheek 1882 blz. 170.

4) Oude stijl; de acte in het Burensche leenregister, Alg. Rijks Archief Nassausche Domeinraad; Buren, fol. CCLXXVII.

5) Paulus Voet: Oorsprong Voortgang en Daeden der doorluchtigen Heeren van Brederode, Utrecht 1656, blz. 159 en 156.

6) Welwillend medegedeeld door den Heer Directeur van het Krijgsgeschiedkundig Archief. Jr. Gruyter heeft o. a. te 's-Hertogenbosch gediend; vgl. ook Ten Raa en de Bas, Het Staatsche Leger, IV, blz. 433.

Jr. Arnolt, die in of na 1610 geboren moet zijn, is jong in het huwelijk getreden met jkvr. Margarita van Els, eenige dochter van Dirk tot Broekhees 1) en van Josina van Erp tot de Leegpoel. Hun huwelijks voorwaarden dagteekenen van den 28en Januari 1634 2) en het moet ter herdenking van hun echtverbintenis geweest zijn, dat de nieuwe preekstoel in de Trichtsche kerk de wapens Gruyter en Van Els op het voorpaneel ontving. Wellicht bekostigden zij toen dit meubel, dat nog heden een sieraad der kerk uitmaakt, doch waar thans de wapenschilden finaal zijn afgesneden. Slechts een nauwkeurige beschouwer zal de twee zuilen met de roos van Gruyter en de naast elkaar geplaatste ruiten van Van Els nog kunnen herkennen.

De financieele zijde van hun huwelijk is in geenen deele een succes gebleken en dit heeft er tenslotte toe moeten leiden, dat jr. Arnolt Crayesteyn heeft moeten prijsgeven. Hij begon met in 1641 3) van de dames Maria van den Steen, weduwe van Gerard van Ewijck, en haar zusters Lucretia en Catharina van den Steen zijn hofstad in de Raam te Tricht c. a. te verhypothekeeren voor een schuld van 3000 Keizersgulden. Of hij daarna moeilijkheden met zijn creditrices gekregen heeft, of dat hij kans zag op gunstiger condities te leenen dan wel of hij méér geld noodig had, zooveel is zeker, dat deze rentebrief reeds op 14 Maart 1644 na restitutie van kapitaal en alle „verloopen” rente geannuleerd werd, terwijl jr. Arnolt zich nog op denzelfden dag schuldig verklaarde aan zijn verre verwante 4), de zeer gefortuneerde jkvr. Josina van Aeswijn, douairière van Johan van Wylich tot Kervendonk, een jaarlijksche losrente van een duizend Caroli gulden ad 20 stuivers Brabantsch „lopende munte”. Ten gunste van Herman van Schayck, „borger tot Cuylenborch”, bezwaarde hij voorts op 3 Maart 1650 Crayesteyn met een jaarlijksche losrente van 120 Keizersgulden à 20 stuivers Brabantsch 5).

Maar het bleef sukkelen, want al verkocht hij ook op 11 April 1657 de helft in de „bouwinge en hofstad Durendaal” te Ravenswaai

1) Ook Broekhees, een havezathe in het voorm. land van Bergh nabij Emmerik.

2) Leenregister Buren a.v. fol. CCCIII vso.

3) A.v. fol. CCLXXVII vso d.d. 17 Januari „alden stijle”. Zie ook loc. cit. fol. CCLXXVIII.

4) Josina, † 1660, was het 3e kind van Arend, heer v. Ruwiel, enz. en Catharina van Isendoorn-Sterkenburg Antonsdochter erbij Otta van Tuyll van Bulckesteyn. De wapens van hare ouders ziet men nog in een fraaien terra-cotta gevelsteen onder een helm op de boerderij Groot Ruwiel, prov. Utrecht. Otta van Tuyll van B. was een oud-tante van Elizabeth Gruyter tot Crayesteyn, geboren van Tuyll v. B.

5) Leenregister a.v. fol. CCLXXVIII vso. j^o. CCCIV.

aan zijn zuster, onze dragonder-officier kon nog meer geld gebruiken. En nu wilde het toeval, dat hij in kennis kwam met iemand, die capabel was om in het groot zaken te doen en die hem in eens zoo-veel verschaffen kon als hij wenschte: een bedrag van 43 000 car. gulden, tegen een rente van $5\frac{1}{2}$ % 's jaars. De geldschieder was de commandeur-ter-zee Pieter Kemp.

Pieter Kemp, van Kampen, was een zeeman. Brandt meldt ons in Het leven en bedrijf van den Heere Michiel de Ruiter, dat in 1653 bij het tweede eskader van 's lands vloot onder bevel van den admiraal Tromp de kapitein Kemp als schout-bij-nacht fungeerde. Kemp heeft ook in dienst gestaan van de Oost-Indische Compagnie, want toen hij kort tevoren met de retourvloot als commandeur thuisvoer, werd hij door de Bewindhebbers voor het commando der uitgaande vloot aangezocht en tot een „erkentnisse” was hij bij die gelegenheid „vereerd” met een gouden ketting en medaille.

Het vele verdiende geld behield Kemp allerm minst onder zich en evenmin verbruikte hij het. Bij graaf George Frederik van Waldeck-Pyrmont en Cuylenburg wist hij op 20 Maart 1655 ruim een halve ton te plaatsen. In het Utrechtsche kocht hij zich het goed Diependael, maar voornamelijk in de Betuwe voerde hij zijn financieele operaties uit. Zoo had hij o. m. het adellijke huis te Wiel aangekocht om dat in 1659 weer te verkoopen aan de jonkers Wilt en Diederik van Broeckhuysen tot Eschaten 1).

In Maart 1659 was hij te Rotterdam woonachtig, gelijk blijkt uit een acte van den 1en dier maand, verleden voor notaris Nicolaas van Born, waarbij de Rotterdamsche koopman Jeremias Coesaert voor een ter leen verstrekte som van f 4000,—, aan Kemp cedeerde een vordering ad f 5200,—, die hij bezat op wijlen Ds. Petrus Hesselerus en diens weduwe Cornelia Tholinx, verzekerd op fidei-commissair verbonden goederen.

Vóór April van het volgende jaar is Kemp toen in het huwelijk getreden met Cornelia Bon bij wie hem op of omstreeks den 9en Juni 1664 een zoontje Pieter geboren werd. Lang heeft de moeder deze geboorte niet overleefd, want het register van de Oude kerk

1) Vgl. Inv. R. Arch. Gelderland 271, Signaat van de Bank v. Buurmalsen en Tricht passim en Herald. Bibl. 1879, blz. 137. Zie Reg. Weeskamer Amsterdam n°. 32 fol. 102 sqq. Gem. Archief Amsterdam. Hij leende boven het genoemde bedrag aan den Graaf (f 55400,—), nogeens op 29 Juli 1661 f 4600,—. Tusschen de jaren 1666 en 1672 was Kemp over de schuldvordering van Coesaert gekocht, hierna te noemen, in onderhandeling met Maatsuyker in O.-Indië. Bij de liquidatie Jan. — Maart 1681 met de ed. Maatsuyker was zij groot f 7657,—. Zie ook over deze zaak een acte van notaris Gillis Borselaer ald. d.d. 17 Apr. 1654.

te Amsterdam meldt, dat zij op 1 October 1665 „komende van de Fluweelen Burgwal” in die kerk begraven werd 1).

Spoedig heeft Kemp toen naar een tweede echtgenoot uitgezien, die hij vond in Helena Geraerds, van Haarlem, met wie hij, nog op de Fluweelen Burgwal wonende, op 15 April 1666 in ondertrouw is gegaan. Op 9 Februari tevoren had hij de aanbreng geregeld van de bezittingen die zijn twintig maanden oud zoontje 2) competeerden. Met zijn tweede vrouw maakte hij huwelijksvoorwaarden. Ook achtte hij den tijd gekomen voor een uiterste wil en zoo zien wij hem te Amsterdam testeeren voor notaris Willem Banning 3) op 16 Juli 1667. Na vooruit een aantal legaten besproken te hebben, o. a. aan diakenen ten behoeve van de gereformeerde armen van Amsterdam, aan de zuster zijner eerste vrouw Geertruyd Bon, zoolang zij ongehuwd zou blijven, en aan anderen, ook aan een Indische relatie, bedacht hij zijn vrouw. Zij zou de helft van den inboedel verkrijgen, mits zijn zoontje Pieter „voor-
„uit trekken zal de gouden ketting hem testateur
„vereerd door de geoctroyeerde Oost Indische Com-
„pagnie, mitsgaders al het goud, zilver en juweelen
„tot zijn lijfsieraden behoorend.”

Boven het genoemde zou zijn huisvrouw ter voldoening aan het door haar bij de huwelijksvoorwaarden gestipuleerde „kindsgedeelte” f 25.000,— ineens ontvangen, zijnde méér dan hetgeen bedongen was en daarenboven nog f 500,— per jaar, onder voorwaarde dat, ingeval tijdens het leven van den testateur aan dezen niet zou worden gerestitueerd de f 10.000,—, die hij had moeten betalen als beschadigde borg aan zijn zwager Pieter Geraerds, dat zijn huisvrouw voor dat geval behalve op den inboedel slechts aanspraak zou kunnen maken op een som van f 20.000,— zonder meer.

Tenslotte bepaalde de testateur nog iets over de opvoeding van zijn zoontje Pieter jr. Deze zou niet bij zijn „moeye” Geertruyd Bon mogen wonen, doch moest op een bekwame plaats „besteld” worden.

Ofschoon dit geschrift ons een duidelijk inzicht geeft in Kemp's positie zal het toch niet zijn laatste testament zijn geweest. Immers toen dit tot stand kwam, had hij uit zijn tweede huwelijk nog geen kinderen. Wèl heeft hij deze gehad: behalve een zoon Jan een kind,

1) Inv. Gem. Archief Amsterdam, no. 1047. Twee dagen later kocht Kemp het Graf litt. G. no. 1, (reg. Weeskamer a.v.).

2) Reg. Weeskamer a.v. Zie ook nog reg. Weeskamer Amsterdam no. 37 fol. 14.

3) Inv. Gem. Archief Amsterdam no. 3429.

dat op 15 December 1672 in de Oude Kerk te Amsterdam werd begraven.

Na deze uitvoerige inleiding over den persoon van den commandeur Kemp, die als geldschietter optrad voor het langzamerhand be-rooid geraakte echtpaar op Crayesteyn, keeren wij weer naar Tricht terug. De nieuwe crediteur droeg er zorg voor, dat zijn schuld-vordering op den edelman stevig verankerd werd. Want bij acte van 12 April 1660 1) dwong hij het echtpaar Gruyter onder af-standdoening van alle denkbare excepties voor schout en schepenen van (Buur) Malsen en Tricht de schuld te doen constateeren onder belofte van hypothecaire zekerheid. En als gevolg daarvan moesten zij behalve den 28en April d.a.v. hun negen morgen leengoed op Est voor stadhouder en mannen van leen van den huize Opijnen óók nog op 12 April het adellyke huis Crayesteyn bezwaren voor stadhouder en leenmannen van het grafelijke huis van Buren! Zelfs moest M^{evrouw} nog afstand doen van het door haar bij huwelijks-voorwaarden bedongen recht om ingeval van „survivancie” f 300,— jaarlijks uit de goederen van haar echtgenoot te ontvangen.

Kemp zorgde nu voor de afbetaling van de uitstaande schulden: de erven Van Schaik te Kuilenburg kregen hun geld terug en jr. Stephanus van Wylich tot Kervendonk kwiteerde als lasthebber zijner moeder commandeur Kemp op 14 Juni 1660 voor de f 20.000, die zijn „neve” jr. Arnolt geleend had 2), en Kemp had zich in hun vorderingsrechten gesubrogeerd gezien.

Nu was waarschijnlijk in 1648 de eenige broeder van de vrouw van Crayesteyn gestorven: jr. Rutger van Els tot de Leegpoel, lid der Ridderschap wegens het kwartier van Nymegen 3) en schepen in de bank van Deil, met achterlating van twee natuurlijke kinderen. Het is begrijpelijk, dat de zuster aanspraak meende te mogen maken op de nalatenschap van haar broeder, doch tot een vrijwillige afgifte is het niet gekomen. Jhr. Mr. Martens van Sevenhoven ver-onderstelde in zijn artikel over „Een adellijk gezelschap te Beesd in 1640”, dat afgedrukt is in deze Bijdr. en Med. van 1937, dat het aan jr. Gruyter gelukt is de leengoederen van zijn zwager Van Els te verwerven na proces, doch dat de allodia aan voor-melde kinderen zouden zijn verbleven, maar dit kan bezwaarlijk juist zijn. Immers het blijkt, dat jr. Gruyter en zijn vrouw o. a.

1) Leenregister Buren fol. CCCIII vso. — CCCV.

2) Leenregister a.v. fol. CCLXXVIII; zie ook fol. CCCIII.

3) Mr. v. Meurs Rp. v. Nijmegen t.a.p. blz. 225; vgl. Bijdr. en Meded. Gelre 1937, blz. 98.

gerechtigd zijn geweest in het adellijk huis, „hoffstadt” etc. met bijna 31 morgen, genaamd de Brienenscamer of Brienesteyn, een allodium te Enspijk gelegen tegenover de kerk. Uit het signaat van Deil zien wij, dat hij dit goed verkocht heeft op 17 December 1648, waarbij bedongen werd, dat met de kooppenningen verschillende hypotheken zouden worden afgelost. Koopers werden jr. Peter van Asperen van Vuren en diens zuster jkvr. Maria 1). En uit deze handeling, een allodium van den erflater betreffende, vloeit voort, dat het echtpaar Gruyter klaarblijkelijk ook over niet-leengoederen de beschikking verkregen heeft.

Maar hoe dit ook zij, ondanks het nieuwe bezit uit de nalatenschap verworven, is het voor de verkoopters toch niet voor de wind gegaan, want over de voldoening van de hypotheken ontstonden bezwaren, die zoo hoog liepen, dat het tusschen partijen op een proces uitliep, gevoerd voor de Edel Mogende Heeren Raden van Z. Hoogheid. Wellicht begrepen belanghebbenden eindelijk, dat een procedure toch niet tot het gewenschte doel zou leiden, tenminste jr. Arnolt Gruyter (of de Gruyter, zooals hij zich in dien tijd naar den stijl graag noemde!), legde 7 April 1665 de belofte af restitutie te zullen verleen en aan jr. Peter en jkvr. Maria voor hetgeen het bedrag aan hoofdsom en rente, als hij 10 Mei tevoren ten overstaan van het gerecht van Deil geaccepteerd hadden te zullen betalen, de koop-som van Brienesteyn ad f 12402—6—0 te boven ging. En ter meerdere zekerheid verhypothekeerde jr. Gruyter opnieuw zijn hofstad Crayesteyn en stelde hij ter beschikking van zijn crediteuren een „pant ter minnen” 2).

Dat dit op deze wijze niet kon voortgaan, is duidelijk. Jr. Gruyter heeft het stellig ingezien en hij besloot tot veiling van zijn „adelycken Huyse ende Hoffstadt genaempt Crayesteyn mitsgaders bongaerden, wey- ende bouwlanden”, bestaande uit:

„een wel geboude adelycken huyse met sijn thoorn,
„bouwhuysen, schueren, bergen, duyffhuysen, vis-
„vyver, hoven en bepotingen, alle in syne grachten,
„mitsgaders annexe bongaerden ende bepotingen

1) Waarsch. kinderen van jr. Johannes Pietersz., heer v. Vuren, † vóór 1649, die 5 Sept. 1618 huw. voorw. maakte met jkvr. Catharina v. Grevenbroeck van Helvoort, † 23 Juli 1641, begr. Aken in de kerk van St. Flins „aen den hoogen autær”, wed. van Louis van Busleyden, heer v. Noorderwijk, dr. van jr. Raes en Johanna van Dinther gezegd Bloeymans. Jr. Peter, ged. St. Janskerk 's-Hertogenbosch 2 Nov. 1628. Jkvr. Maria trouwde in of vóór 1669 jr. Johan Diederick van Lohe. Dit echtpaar woonde toen op het huis Nyesteyn onder Hagestein.

2) D.d. 25 Juni 1665 verleden t.o.v. de leenkamer van Buren; vgl. leenregister v. Buren a.v. fol. CCCV vso.

„groot ontrent twee morgen met daertoe aenhorige
 „thynssen... sijnde de voorschreve adelycken huyse
 „en hoffstadt Crayesteyn vry van krytende tient,
 „impositien en anders daer aen gehorende, ontrent
 „twaelff mergen schoon weylant daer achter aen-
 „gelegen, genaemt De Groote en Cleynen Raem, met
 „hare bepotingen, ende ontrent sestehalf mergen
 „bouwlants mede daer omtrent gelegen, te samen
 „leenroerich aen den graeffelycken Huyse Buren.
 „Item ontrent veerthien mergen schoon boulands
 „aen een stuck alsmede annex der voorschr. huyse
 „Crayesteyn, gelegen in den Raem, daer onder be-
 „grepen anderhalve mergen aen de Coedam, te sa-
 „men eygen goet. Item ontrent twintich mergen
 „schoonder bouwlants aen een stuck gelegen mede
 „aen den voorsz huyse Crayesteyn, genaemt de Rijs-
 „ackers, allodiale landen op de last van een mud
 „weyts en een halve gulden aenden armen tot Tricht
 „jaerlicx. Noch een camp schoon hooch weylants
 „gelegen aen de Broecksteech aldaer, groot ontrent
 „vijff mergen, allodiael goet. Ende noch een huy-
 „singhe, bouhuys, berch mitsgaders schoonen bon-
 „gaert, groot ontrent eene mergen, ter zyden naest
 „aen den voorschreve huyse Crayesteyn staende
 „ende gelegen, daer uyt jaerlicx gaet een schepel
 „weyts en eene gulden eene stuyver aenden armen
 „tot Buremalsen.”

Op 21 Augustus 1667 werden koopers de ons van „Brienesteyn” reeds bekende broeder en zuster jr. Peter en jkvr. Maria van Asperen van Vuren, voor een som van f 40.500,— en den 14en September d. a. v. ratificeerde jr. A. de Gruyter te Groningen de overdracht bij acte voor den notaris G. Roswinckel aldaar.

Het laat zich aanzien, dat Kemp als „gevestigde crediteur-verwinhebber en grootste geprefereerde in de coopenningen” van Crayesteyn niet werkloos kon blijven toezien, toen op naam van jr. Gruyter (omdat deze van alle verdere narigheid verlost wilde zijn!) 18 Maart 1669 brieven van willig decreet werden verleend door den Raad van den Prins met daarop gevolgde sententie van preferentie (d.d. 19 Maart d. a. v.). Hij verlangde een provisie ten aanzien zijner vordering, welke hem bij beschikking van 3 October 1669 door den Raad werd toegestaan, en waarbij de koopers ver-

oordeeld werden tot namptissement van de koopenningen van Crayesteyn onder aftrek van de super-preferente vorderingen, zooals die door de sententie waren gefixeerd. Kemp persoonlijk trof deze schikkingen niet, zij werden voor hem verricht door zijn gevolmachtigde Louis van Quickelenburgh (dien hij ook in zijn testament bedacht) met den advocaat Bosch te Culenburg en den procureur Antoni van Gaasbeecq.

Het vermoeden ligt voor de hand, dat de koopers in de hoop geleefd zullen hebben — omdat zij zelf nog een (mogelijk hypothecaire?) vordering tegen jr. de Gruyter uitstaande hadden — van hun recht op compensatie gebruik te kunnen maken, doch dat hen anderzijds de middelen ontbraken om den geprefereerden (hypothecairen) crediteur Kemp integraal te voldoen. Een feit is, dat partijen het zekere voor het onzekere gekozen hebben en dat zij een schikking troffen. Daarbij werd aan den jonker van Asperen en zijn zuster met haar echtgenoot het recht van bewoning op Crayesteyn gegund — behalve op den toren! — tot primo Maart 1670 en verder meer verplichtingen den lusten. Overigens bleef het gansche bezit voor den Amsterdammer gereserveerd... 1).

Of de „commandeur” Crayesteyn als buitenplaats beschouwd heeft om er des zomers verblijf te houden, of dat het goed voor hem slechts van speculatieve beteekenis is geweest? Ik ben geneigd in den laatsten zin te beslissen. Want zijn leven moet, evenzeer als dat van zijn zoon Pieter junior vol van beslommeringen zijn geweest.

Omstreeks den 3en Engelschen Oorlog schijnt Kemp een tijd te hebben doorleefd, waarin zijn „affaires” minder florissant liepen, want dan moet b.v. de notaris P. Sas te Amsterdam bij acte van 7 October 1672 een novatie constateeren ten laste van Kemp, destijds woonachtig „op de Singel” en ten gunste van den „heer oversten cornel Jean van der Laen”, mede te Amsterdam, van enkele onderhandsche obligatiën, in totaal ten beloope van f 35.500,—. De rente zou 3½ % bedragen. Verder kennen wij een acte d.d. 15 Juli 1680, verleden voor het gerecht van Maarssen, waarbij hij den toenmaligen drost te Hagestein Pieter Gerardts — zijn zwager? — machtigde om voor schout en schepenen van Buurmalsen en Tricht talrijke goederen te verhypothekeeren, door hem tusschen de jaren 1660 en 1671 aangekocht, wegens een geldleening van f 12.600,— rentende

1) Vgl. Notar. Archieven Amsterdam, no. 3730 acte van notaris P. Sas d.d. 21 Febr. 1671.

6 % geplaatst bij Geertruyt Wit, weduwe van den Amsterdamschen koopman Johan Wittebol 1).

Het lijkt waarschijnlijk, dat het juist in dezen tijd was dat de commandeur zijn geluk nogmaals in den Oost beproefd heeft, aanzien hij daar vóór 1682 overleden moet zijn.

Uit de acte van inbreng, opgemaakt bij de Amsterdamsche weeskamer, weten wij, dat aan den oudsten zoon het goed Crayesteyn was toegedacht en nadat deze, overeenkomstig 's-vaders beschikkingen, in huis gekomen was bij een Zeeuwsch regent, Mr. Antony Hoffer van Bommenede, te Zierikzee, die als zijn voogd optrad, en hij te Leiden rechten had gestudeerd, verkreeg Mr. Pieter Kemp *venia aetatis*, waarna hem zijn vermogen door de Amsterdamsche Weeskamer werd afgedragen en wel op den 7en Maart 1687. Zooals wij reeds vermoeden bevonden zich daaronder de kleinodiën, die zijn vader voor hem had gereserveerd: „het boeck met goude slooten en kettingh daer in, des vaders zaphire signet ringh, des vaders sack horologie”, verder een kaart van Crayesteyn en de noodige eigendomsbewijzen en andere acten.

Mr. Pieter Kemp trouwde te Zonnemaire in Juni 1688 met de dochter van zijn voogd, de toen nog pas 15-jarige Cornelia, en het echtpaar vestigde zich te Zierikzee 2). Hij bracht het tot raad der stad, burgemeester, thesaurier, pensionaris honorair en nog andere stedelijke ambten, waarbij het rentmeesterschap-generaal Beosten Schelde. Bovendien werd hij gedeputeerde ter Staten-Generaal. Mr. Kemp, wiens portret wij kennen 3), wordt ons voorgesteld als een brutaal en geldzuchtig mensch, die in Zeeland geen goeden naam genoot, maar die niettemin wegens zijn „groot credit en pouvoir in de Regeeringe” een man was met wien rekening gehouden behoorde te worden. Het is daarom dan ook waarschijnlijk, dat hij naar het Vredescongres te Utrecht afgevaardigd werd. Hij overleed den 13en December 1712, slechts 48 jaar oud.

Zijn Trichtsche erfgoederen beteekenden voor Mr. Kemp geen blijvend bezit. Het is niet onmogelijk, dat het feit, dat zijn woonplaats op zoo'n verre afstand gelegen was, hiertoe aanleiding geweest is. Want in 1697 reeds zien we den Zierikzeeschen burgemeester achtereenvolgens opdracht geven aan Ds. Jodocus van

1) Signaat van Buurmalsen en Tricht. Inv. R. Archief Gelderland no. 271, fol. 165 vso. sqq.

2) Aanvulling op P. D. de Vos, *De Vroedschap van Zierikzee*, Middelburg 1931, blz. 542, 219. Zie ook Ned. Leeuw. 1928 kol. 25, 101 en 207.

3) E. W. Moes en K. Sluyterman: *Ned. Kasteelen en hun Historie*, I, Amsterdam 1912, blz. 254.

Laren, den plaatselijken predikant, om $1\frac{1}{2}$ morgen bouwland en grienden in de Weert onder Tricht aan een kooper op te dragen 1) en we zien hem dan zijn bezit Crayesteyn zelf van de hand doen aan een landgenoot. De koopster hiervan was Elisabeth Lammens, de weduwe van den vijf jaren tevoren op het fort Moerspui in Zeeuwsch Vlaanderen overleden kapitein in Staten dienst Jan d'Alvarez dit Hoemaker, zelf als meisje uit het naburige Axel afkomstig en daar op 22 November 1654 geboren als dochter van den griffier Johannes Lammens en Dina Vinke 2).

Toch schijnt het evenmin in de bedoeling van de nieuwe bezitster gelegen te hebben Crayesteyn te behouden: het ziet er meer naar uit alsof zij zich het goed louter met speculatieve doeleinden had aangeschaft. Immers nog geen drie jaar na den koop droeg zij alle rechten, welke zij op het goed bezat, over aan Mr. Antony Lammens, waarschijnlijk haar broeder, den rentmeester van de Domeinen van Hulsterambacht, voor een som van f 14.000,—. Hoe het zij, de Stadhouder van de leenen van het Graafschap Buren had al hooren vertellen, dat Mevrouw d'Alvarez de transactie met Mr. Lammens als een schijn-verkoop beschouwd had, waarna zij Crayesteyn zou hebben dóór-verkocht aan haar zuster Dina Lammens, de weduwe van een broeder van haar echtgenoot, den vaandrig Bartholomeus d'Alvarez. Hij zond tenminste den leenbode van den souverainen grafelijken huize Buren naar Crayesteyn om daar beslag te doen leggen onder Dina Lammens voor de som van 86 gl. 8 st., die de éérste kooper, Mr. Lammens nog verschuldigd was voor hofrechten en heergewaden voor de tot dusverre achterstallig gebleven verheffing door hem van de Burensche leenen, vier in getal, die aan Crayesteyn verbonden waren. Corsten van Soelen, de leenbode, relateerde, dat hij Mevrouw op 30 Mei 1701 zelf gesproken had en dat zij antwoordde „het arrest aen te nemen ende soude maecken, dat den Heere Drossaert contentement soude hebben.”

Intusschen was de zaak nog ingewikkelder dan zij leek. Begrijpelijkerwijs zal zuster Dina niet bereid zijn geweest zèlf het beslag en de daaruit voortspruitende kosten te betalen en dus zal ze zich tot Mr. Lammens hebben moeten wenden. En deze wist raad. Hij liet door den procureur G. Hammius aan jr. Louis van Steeland, graaf van Ubbergen, heer van Vredesteyn enz., den stadhouder

1) D.d. 6 Mei 1697: een leen v. Buren ten behoeve van Wouter Hubertsz. te Tricht (Leenactenboek Buren a.v.).

2) Mr. Th. G. van Eck, De Nederl. Familie d' Alvarez, 's-Gravenhage 1921, bl. 51.

van de leenen van Buren, request presenteeren om een acte van diligentie te verkrijgen. Want, aldus liet hij uitleggen, hij was niet in staat gesteld zijn nieuwe bezittingen behoorlijk op naam te krijgen. Immers, het geval wilde, dat Mr. Kemp indertijd reeds aanstonds zijn vordering op het resteerende (onbetaald gebleven) deel der koopsom van Crayesteyn had gecedeerd aan een derde, in casu aan jr. Johan Adriaan van Renesse tot Bleyenborg. En ofschoon nu door Mr. Lammens de gebruikelijke derde termijn van de koopsom reeds rechtstreeks aan den heer van Bleyenborg betaald was, bleef deze laatste maar steeds in gebreke zijn medewerking tot het verlei van de leenen te geven! Mr. Lammens was genoodzaakt hem te dwingen, vandaar dat een proces voor de Raad van den Koning-Stadhouder gevolgd is, welke hem in het gelijk had gesteld. Doch tot dusverre had hij de verkregen sententie nog niet kunnen effectueeren. De pretenties van de twee gezusters Lammens hadden zoo mogelijk nog minder om 't lijf, want de tusschen haar beiden aangegane koop was volstrekt nietig: Elisabeth had destijds volstaan met den éérsten termijn van de verschuldigde koopsom aan Mr. Kemp te betalen: krachtens de verkoopsvoorwaarden had zij daardoor het bezitrecht op de goederen verkregen, terwijl gestipuleerd was, dat het verlei zou volgen bij voldoening van den derden of slottermijn. Mr. Lammens had nu van haar, nog éér zij den derden termijn had betaald, haar rechten op het goed in den ruimsten zin eenvoudig overgenomen, reden waarom de rechten van de zusters thans tot nihil waren gereduceerd, als ze van de pseudo-koopster ooit bestaan mochten hebben... En de Stadhouder van Buren was zeker van hetzelfde gevoelen want het duurde geen dag, of hij verleende een gunstig appointement op het gevraagde (20 Juni 1701).

Met dat al had Mr. Lammens zijn doel nog geenszins bereikt en het is dan ook niet verwonderlijk, dat hij zich op zijn beurt weer van het zoo ver van zijn Zeeuwsch-Vlaanderen verwijderde goed ontdaan heeft. Kooper werd op 12 Maart 1710 Robbert Hoogh, substituut-rentmeester van de domeinen en geestelijke goederen van de baronnie Ysselstein, en bij de acte 1) werd de bezitting toen omschreven als te zijn:

„d' oude adelycke hoffstadt Crayesteyn met sijn
„Toorn off Heeren Huys, koetshuys, bouwman
„woninge, vyvers, thuynen en plantagien, soo doodt

1) Archief Crayesteyn acte no. 6, (met duplicaat). Ook de volgende transporten hoofdzakelijk ontleend aan dat archief.

„als levend hout, duyvenhuys, visscheryen, thyn-
„sen en landeryen daeraen gehoorende”.

Misschien heeft Hoogh boven zijn stand geleefd? Het is wél aannemelijk, want de „Boedels van Buurmalsen en Tricht” (Inv. R. Archief v. Gelderland 314) onthullen, dat op 22 December 1712 ten verzoeken van Adriaan van Schuylenburg, heer van Duckenburg, een inventaris gemaakt is van roerende zaken van den heer van Crayesteyn, die daarbij betiteld wordt als „gewezen substituut rentmeester” van den heer van Schuylenburg voornoemd. In geen geval was dezen rentmeester een langdurig bezit van Crayesteyn beschoren. Voor hem was het de dood, die een einde maakte aan zijn genot, want vier jaar na den koop meldt ons een notitie, dat de heer Hoog van Kraayesteyn op het koor der Trichtsche kerk begraven werd ¹⁾. Op hem zal betrekking hebben het wapenbord met het gevierendeelde blazoën: 1. en 4. drie zwarte zwijnskoppen op zilver; 2. en 3. drie zilveren lelies op blauw (beide gevallen 2 en 1) met de vermelding van den sterfdatum op 7 November 1714, dat blijkens het hs. van Max. d'Yvoy nog in het einde der XVIIIe eeuw de Trichtsche kerk versierde.

Susanna Struys, zijn weduwe en hun minderjarige kinderen bleven er niet wonen en in openbare veiling gebracht, gehooft en afgeslagen werd het gemijnd door Jacob Ridders, raadsheer van Zijne Vorstelijke Doorluchtigheid van Saxen, den erfgraaf van Culemborg, op een totaal bedrag van f 15.225,— op den 4en Mei 1718.

Van Ridders, ook Ridders genoemd, hetgeen onderstellen doet, dat hij van Duitsche nationaliteit was, weten wij weinig. Zijn vrouw Willemmina van Nes kwam uit Oost-Indië, te Bantam 17 September 1670 geboren zijnde als oudste dochter van Jacob en Elisabeth van Harn (weduwe van den Culemborgschen burgemeester Govert Anthonisz. van Gaesbeek). Willemmina was de weduwe van Johannes Heynen, zoon van Bartholomeus en Margaretha Roman, in leven fiscaal op de „Westkust van India” en het is niet onmogelijk, dat het van haar Indische fortuin is geweest, dat de tweede echtgenoot het goed Crayesteyn heeft kunnen koopen. Een aanwijzing, dat het inderdaad haar geld geweest is, dat in deze bezitting gestoken is, vinden wij in den gang van zaken, die na doode van het echtpaar gevolgd is.

Ridders stierf reeds in 1722, den 23en November, en zijn vrouw is hem den 5en Augustus 1730 in den dood gevolgd. Beiden zijn

¹⁾ Kerkerekening 1700/'15, gem. archief Buurmalsen m.s. indicateur.

te Tricht begraven op het koor der kerk en dus in den familiekelder van het huis, hetgeen daarmee verband heeft gehouden, dat bij een kort daarop gevolgde veiling van Crayesteyn geconditioneerd werd, dat óók publiek verkocht zou worden „de kelder off begraeffplaats int choor aldaer, mits de doode lijken daar in staande daar ook in sullen moeten blijven.”

Nog op haar sterfdag heeft Willemina van Nes getesteerd voor schout en schepenen van Buurmalsen en Tricht, en op grond van deze beschikking hebben haar executeurs Crayesteyn het volgende voorjaar in veiling gebracht. Deze executeurs waren haar beide schoonzons, de heeren Cornelis Meurs, majoor van de frontier-vesting Coevorden en kapitein ten dienste der Vereenigde Nederlanden, zoon van den drost van Kessel en Heusden (te Culemborg in Juni 1714) gehuwd met een dochter uit het eerste huwelijk, Ida Heynen, en Johannes Hermannes de Everdinge van de Niepoort 1), luitenant in het regiment van den Baron van Spaen, in garnizoen in de stad Grave, die te Tricht gehuwd was op 26 December 1725 met een andere dochter uit het eerste huwelijk, de te Padang geboren Alida of Aletta Heynen.

Niet onmogelijk is het, dat Willemina van Nes ook uit haar tweede huwelijk dochters heeft gehad, want uit de Trichtsche Kerk-registers valt op te maken, dat een Leonora en een Angenieta (laatstgenoemde zou te Batavia geboren zijn; had 28 Mrt. 1725 te Tricht belijdenis gedaan en was gehuwd met Aelrig de Goude?) in den zomer van 1731 beiden met attestatie naar Maastricht vertrokken, de stad, waarheen toen ook Mevrouw de Everdinge van de Niepoort geboren Heynen haar weg gevonden had.

Lijkt het uit dit samengaan van de zusters alsof er eenheid in de familie bestond, bij voortdurend was dat niet het geval geweest. Want de boedels van de Bank van Buurmalsen en Tricht geven te kennen 2), hoe er in 1722 ruzies ontstonden tusschen Jacobus Heynen, een zoon uit het eerste huwelijk van Willemina van Nes met zijn stiefvader Ridders.

Maar — hoe dan ook: Crayesteyn blééf nog in de familie. De openbare veiling vond plaats ten huize en herberge van Franck Nout, hospes te Tricht, „daer de Prins van Orangie uythangt op de Lingekamer aldaar” en de majoor zelf mijnde daar de bezitting op de ronde som van f 13.000,— op 11 April 1731.

Meurs overleed echter reeds den 3en December van het volgende

1) Ned. Leeuw 1940, kol. 150, en Bijdr. en Meded. Gelre XLII, blz. 244.

2) Inv. Rijks Archief Arnhem 314.

jaar te Coevorden en ook zijn weduwe heeft hem niet lang overleefd. Zij stierf op Crayesteyn 18 September 1735 en werd in de Trichtsche kerk op het koor in den kelder bijgezet.

Erfgenamen waren Johanna Elisabeth, Godfried Carel, Philippus Gijsbertus, Alida Jacoba, Agneta Cornelia en Pieter Adriaan Meurs, allen nog minderjarige kinderen, voorts de dochter Cornelia Margaretha, die met den kapitein „ten dienste dezer Landen” Jan Jacob de Cock was gehuwd, en Wilhelmus Jacobus Meurs. Laatstgenoemde, benevens het echtpaar, wisten toen blijkbaar niet beter te doen dan hun gemeenschappelijk bezit opnieuw te gelde te maken. Zij wendden zich om toestemming tot hun speciale voogden, hun oudoom en tante: Willem Timmers, opperkoopman en geassumeerd lid van den Agtbaren Raad van Justitie op Batavia, en diens echtgenootte Margaretha van Nes 1), en tot den kolonel Hobbe baron van Aylva, opperstalmeester van Z. H. den Prins, die als drost van de stad en het graafschap Buren de oppervoogdij des lands representeerde. De noodige formaliteiten waren vervuld en nu kon worden verkocht:

„Eerstelijk de oude adelycke Huysinge en hof-
„stadt Crayesteyn, voorsien met een schoone royale
„Kamer en saletten en vertrecken, kelders &ct.

„Ten anderen den seer plaisanten toorn off Hee-
„ren Huys, bestaande in schoone vierkante onder
„en boven Kamers, solder en kelder, rontsomme
„van voorsz: huys gesepareert en gelegen in sijn
„gracht, met de behangsels in de beneden kamer...
„beneffens de poort of duyffhuys en vlugt van duy-
„ven daar op... als mede met den eygendom vant
„gestoelte in de kerck tot Tricht, beneffens de kel-
„der off begraaffplaats int choor aldaar, mits de
„doode lyken daarin staande daar ook in zullen
„moeten blijven.”

Thans werd alweer een Amsterdammer kooper, Jan Claeszoen Lely, op 4 September 1737, voor een bedrag van f 13.825,—, waarvoor de heeren de Cock en Meurs hem op 1 Februari van het volgende jaar kwijting passeerden.

Op 1 Mei 1738 brachten Jan Lely en zijn huisvrouw hun attestatie uit Amsterdam naar Tricht over en het bleek hun bedoeling dus te zijn op Crayesteyn intrek te gaan nemen. Lely was Amsterdammer

1) Gegeven bij acte van nots. P. S. Dobbelman, 24 Aug. 1736.

van geboorte en woonde daar buiten de Raampoort, toen hij op 15 April 1728, geassisteerd met zijn vader Klaas Jansz. Lely, ondertrouwde met Marretje Klaas Hoogwater, insgelijks van Amsterdam en weduwe van Jan Blok, wonende buiten de Utrechtsche poort.

Hij, Lely, werd weldra schepen in de Bank van Buurmalsen en Tricht. Het schijnt, dat zijn vrouw te Tricht overleed, want wij vinden daar, dat hij er als weduwnaar van Marritje Hoogwater op 23 Maart 1750 hertrouwde met een dochter uit zijn geboortestad, Catharina Elisabeth Kemp. Nog geruimen tijd sleet Lely zijn leven op het rustige Crayesteyn. Want eerst op 22 Juli 1774 vinden wij zijn bijzetting in den tot den huize behoorenden kelder in de Trichtsche kerk vermeld.

Catharine Elisabeth Kemp overleefde haar echtgenoot en ging hertrouwen met Arie van den Bergh, zelf geboren te Eck, en te Beusichem woonachtig, weduwnaar van Clasina Johanna van Zoelen. Het huwelijk werd te Tricht gesloten den 11en October 1784. Van den Bergh schijnt er in 1810 overleden te zijn, nadat hij het vorige jaar nog rapport had uitgebracht over de schade aan Crayesteyn toegebracht door den watervloed van 1809. De weduwe is kort daarop verhuisd naar Beusichem als „rentenieresse”.

Nog voor haar dood heeft zij zich van haar bezit te Tricht ontdaan, want ten overstaan van den griffier van het Vredegerecht H. C. Beyerman te Geldermalsen, als notaris fungeerende ter standplaats Waardenburg, verkocht zij het den 22en van Hooymaand 1811 aan haar neef Hendrik Nicolaas, den op 3 Juli 1772 te Beusichem geboren zoon van haar broeder Cornelis en van diens vrouw Gerdina Jozina de Ronde, die daar volgens de acte in huis no. 46 woonde en de beroepen uitoefende van „koopman en organist”.

Kemp vertrok naar Tricht en ging zijn nieuwe huis bewonen, dat nu simpelweg werd aangeduid als:

„de huisinge en hofstad Krajesteyn te Trigt no. „130, op 't nieuwe kohier der verponding 531.”

En weldra behoorde hij er ook tot de notabele ingezetenen, hetgeen blijken kan uit het feit, dat hij lid van den raad werd en het tot assessor der gemeente Buurmalsen bracht. Zijn vrouw was Geertje van Heukelom, geboren 10, gedoopt 18 October 1772 te Gameren als dochter van Johannes en Jacomijntje Krol, en toen deze hem op 26 November 1842 te Tricht door den dood ontviel, achtte Kemp langzamerhand den tijd gekomen om zijn huishouden op Crayesteyn op te breken. Zijn drie kinderen hadden trouwens

het ouderlijk huis reeds verlaten. De oudste zoon Cornelis woonde reeds zelfstandig te Tricht, terwijl de jongste, Johannes Jacobus Adrianus als meester-timmerman-molenmaker zich naar Amsterdam metterwoon begeven had, waar hij gevestigd was op het Zuider Jaagpad buiten de Utrechtsche Poort. De eenige dochter Catharina Elisabeth was te Amsterdam getrouwd met den assuradeur Herman van Doesburgh en woonde daar op de Prinsegracht.

Alle aanleiding was er dus voor den ouden heer Kemp om, nu hij eenzaam overgebleven was, tot verkoop van Crayesteyn te besluiten en stil te gaan leven. Hij gaf dan ook order aan notaris O. A. Verwey te Geldermalsen om de veiling te regelen, die in September 1845 in de herberg van Johannes den Duytsen te Tricht plaats had. Nog in hetzelfde jaar verhuisde hij naar Buren. Oude boomen verplant men niet meer, zegt het spreekwoord en het is dan ook geen wonder wanneer het overlijdensregister van Buren ons bericht, dat Hendrik Nicolaas Kemp daar reeds op 3 April van het volgende jaar overleden is.

Bij de definitieve toewijzing ter veiling op 25 September 1845 was koper geworden van Crayesteyn de heer Jan van Reekum, assessor der gemeente, wonende op Rijzenooyen te Meeteren, in wiens geslacht het goed tot heden gebleven is 1).

Een smal wegje buigt in Westelijke richting af van de Bulksteeg ter hoogte van de Nieuwsteeg en als men dit volgt, ligt aan de rechterhand, verscholen tusschen boomgaarden het hoog gelegen vierkante heerenhuis van Crayesteyn aan de overzijde van een vijver. De weg leidt verder, en door een alleraardigst vroeg XVIIde eeuwsch poortgebouw ligt langs den tuin de toegang open tot het eenvoudige, moderne woonhuis; een vlakke gesausde voorgevel met rechte kroonlijst, waarin naast de voordeur een steen ons meldt, dat de eerste steen gelegd werd door Jan van Reekum in 1855. Deze bouwer van het huidige woonhuis, waarachter een stevige boerderij (schuur) van ouder datum, moet volgens de plaatselijke overlevering het oude

1) Voor Rijzenooyen vgl. Register o. d. Leenactenboeken v. Gelre, Kwart. v. Nijmegen, Arnhem 1924 bl. 538. Van Jan van Reekum (geb. Meteren 25 Mrt. 1788, † ald. 8 Mei 1860), gehuwd met Gerritje Kraaikamp vererfde Crayesteyn op diens zoon † ald. 13 Aug. 1813, † Tricht 2 April 1873. Uit Johannes Christoffel, geb. Gent (Gelderl.) 13 Aug. 1813, † Tricht 2 April 1873. Uit diens huwelijk met Margrietha Johanna van Wijk, dr. van Dirk Jan en Adriana van Gameren, geb. Geldermalsen 1809, † Tricht 20 Nov. 1856, werd een zoon geboren, genaamd Dirk Jan Adriaan (geb. en † Tricht respect. 22 Juli 1846 en 20 Dec. 1892) gehuwd April 1872 met Anna Maria Wilhelmina Keukenschrijver, dochter van Nicolaas Cornelis en Engelina Willemsteijn, geb. 's Bosch 30 Juli 1848, † Tricht 16 Nov. 1879. Zij waren de opvolgende eigenaars van Crayesteyn, waarna het aan hun zoon Nicolaas Cornelis overging, geb. Tricht 26 Mrt. 1874, † ald. 11 Nov. 1940.

Crayesteyn hebben doen afbreken en tevens den toren. Die toren moet gestaan hebben, waar thans vóór de woning nog een schier-eilandje in de vijver zichtbaar is. De groote roode baksteen van de afbraak van huis en toren vinden wij nog terug in de tuilmuren.

Het oude poortgebouw heeft niet, zooals zoo dikwijls, een brug vóór zich gehad, maar — en dit is duidelijk waarneembaar — het was vanouds aan de buitenkant door een zwaar hek voor de (nog origineele) poortdeur afgesloten. Zelfs de bel is aanwezig, waarmee een bezoeker zich buiten de poort reeds kon aankondigen. Boven den ingang vertoont het poorthuis nog een tweetal wapenschilden, elk gehouden door een schildhouder. Dat aan de linkerzijde (als men ervoor staat) heeft een leeuw als tenant en op het schild is nog in den voet zichtbaar één van de (roode) zuilen van het familiewapen-Gruyter. Het corresponderende wapen ter rechterzijde is zoo mogelijk nog meer versleten. Het schild heeft, als ik het goed zie, thans geenerlei relief meer. Alleen is wel duidelijk zichtbaar, dat het in tegenstelling met het vorige den ruitvorm heeft. De eigenaressen deelden mij mede, dat dit tweede wapen, dus het wapen der vrouw, destijds drie zuilen, ongeveer als het wapen der gemeente 1) moet hebben gehad. Als dit inderdaad het geval is geweest valt het dateeren van het poortgebouw niet moeilijk. Immers de wapens waren dan Gruyter en van Zuylen, hetgeen tevens bewijzen zou, dat jr. Emond Gruyter en zijn eerste echtgenoot jkvr. Judith van Zuylen van Nyevelt in de beginjaren der XVIIe eeuw, dus vóór 1609 dit poortgebouw hebben gesticht.

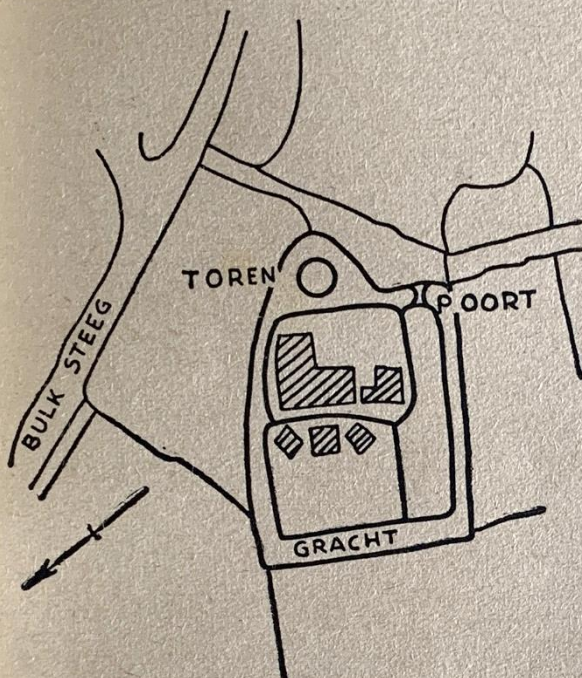
Zooals zulke poorten meer hebben, dient de dakverdieping als duiventoren. Liever gezegd zij diende daarvoor want korten tijd geleden is een einde gemaakt aan het oude recht van duivenvlucht of duifhuis 2), dat ter plaatse sinds onheugelijke jaren werd uitgeoefend.

Om het geheele complex loopt een gracht, die ongeveer het be-loop heeft van een langwerpige vierkant, eenigermate afgerond op de hoeken. Die gracht is aan de Zuidzijde tot een vijver verbreed tegenover het huis en wordt nabij (niet op!) de Zuidwesthoek aan diezelfde zijde onderbroken door den dam, waarop het poortgebouw

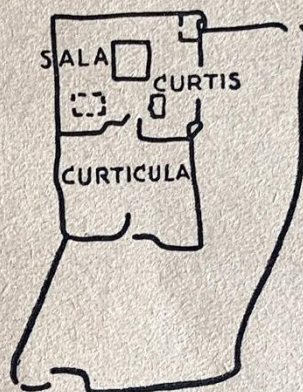
1) Door den H. Raad van Adel is aan de gem. Buurmalsen d.d. 14 Januari 1888 een wapen verleend: drie zuilen van goud op zwart. Het diploma hangt in de raadzaal op het Gemeentehuis te Tricht.

2) Kwam het tot dusver telken jare voor op de lijst ingevolge de Jachtwet aangehouden door den Commissaris der Koningin in de provincie, bij verordening 6 van 1942 d.d. 3 Aug. 1942 ter vervanging van Verordening 140 van 1941 werd in art. 1 het houden van duiven verboden. Een regeling tot schadevergoeding kwam nog niet tot stand.

staat. In den Zuidoosthoek van het vierkant ligt het huis op een hooger gelegen stuk grond, waarop voorts de naastaanliggende schuren en ook de tuin.

SITUATIE CRAYESTEYN.

CURTIS DORESTAD.

Wanneer wij nu dit schema, dat er naar het kadastrale plan aldus uitziet eens nauwkeuriger bezien, dan valt het aanstonds op, dat wij hier te doen moeten hebben met een oude z.g. curtis, een oude „hof” van het type, zooals in deze streken in den tijd van de Karolingen werd gebouwd en zooals Dr. Holwerda er een nabij Wijk bij Duurstede in het oude Dorestad heeft teruggevonden ¹⁾. Plaatselijke punten van vergelijking zijn hier te over: de afgeronde hoeken, de toegang bij de Zuidwesthoek, de plaats van de sala (de oude toren) in de curtis (het verhoogde deel, waar zich thans het heerenhuis bevindt) en daarachter de curticula (een half verhoogd deel van het erf) en tenslotte, niet te vergeten, de omtuining van de curtis, die duidelijk teruggevonden wordt in de heining om den tuin van het heerenhuis.

Naast deze plaatselijke vergelijkingspunten is er nog een aan te wijzen van juridischen aard. Van de grootere goederen, de z.g. „Salhöfe”, werd een deel van de daaronder ressorteerende landelijke eigendommen vanouds aan boeren afgestaan. Oorspronkelijk voor

¹⁾ Jhr. Dr. E. van Nispen tot Sevenaer, *Nederlandsche Kasteelen*, Amsterdam 1942, blz. 37 sqq. en het daar aangehaalde.

het leven verleend konden de uitgegeven bezittingen in latere tijden vererven, waarvoor als erkentenis een keurmede geleverd moest worden. Bovendien was een jaarlijksche tyns op een vasten datum verschuldigd.

Al wordt Crayesteyn nu ook meermalen den naam van „ridderhofstad” toegekend, in verband met het bovenstaande wordt het ons duidelijk, dat deze titel maar in zeer oneigenlijken zin bedoeld kan zijn en hoogstens in de beteekenis van „adellijk huis” naar den stand van den bezitter. Crayesteyn was inderdaad een oude tynshof. De oudste memorie van deze rechten (bijlage 2) maakt melding van een achttal tynsen, alle gevestigd op goederen te Tricht. Deze tynsen waren verschuldigd tegen Martini-avond (10 November), en naast deze uitgangen in geld is sprake van een plicht tot het leveren van hoenderen en capoenen. Ook heden ten dage nog worden deze tynsen ingevorderd, al is hun aantal dan na afkoop in den loop der tijden tot slechts drie geslonken.

Bij de beschrijving van deze vestiging, die van zoo'n hoogen ouderdom moet zijn, is het wel spijtig de historie eerst omstreeks het jaar 1500 te kunnen beginnen. De moeilijkheid ligt naar alle waarschijnlijkheid daarin, dat de naam Crayestein eerst in de XVIe eeuw aan dezen ouden hof verbonden is. Nu staat het inmiddels wel vast, dat de bezitter van dezen hof vanouds tot de allereersten van het dorp Tricht heeft behoord. Men denke aan de eereplaats, welke den heer op Crayesteyn onder de kerkegraven in het koor gereserveerd was, aan zijn heerebank tegenover den preekstoel 1) alsmede aan den vrijdom van tienden, welk laatste verschijnsel ook wijzen kan op deelhebberschap in het patronaat bij de stichting der kerk ter plaatse. En in verband hiermede is het misschien van eenig belang na te sporen, wie in de XVe eeuw en eerder te Tricht onder die allereersten gerangschikt kunnen worden. De beteekenis van den bewoner hield toen gelijken tred met den steun, welken hij aan de plaatselijke kerk en kerkelijke instellingen verleende. De keuze valt echter dubbel moeilijk, aangezien het waarschijnlijk is, dat een andere adellijke woning onder Tricht, het bekende Reygersvoort, te oordeelen naar de structuur van den bodem, insgelijks zoo'n oude hof is geweest.

De Trichtsche kerk is al oud. Zij was aanvankelijk slechts een kapel, ressorteerende onder de parochie (Buur-)Malsen. Deze kapel

1) Teg. Staat v. Gelderland, blz. 343. Op de bijgevoegde kaart van de Betuwe wordt de ligging van Crayesteyn onjuist weergegeven.

werd als buurschapskapel, dus met bijzondere, door den dorps-pastoor toegelaten voorrechten als het begraven en doopen in loco, door de burens in 1315 gesticht, waarna zij tot afzonderlijke parochiekerk werd verheven. Als dochterkerk der kerspelkerk van Buurmalsen werd deze nieuwe stichting, evenals de „mater” geïncorporeerd bij het kapittel van St. Pieter te Utrecht en de dienstdoende, met de zielszorg belaste geestelijken te Tricht waren „vicarii perpetui” namens het kapittel: naar het algemeene gebruik werden deze heeren pastoor genoemd, terwijl hun goederen pastoriegoederen genoemd werden 1).

Dit wat de kerk betreft. Daarnaast was Tricht niet rijk aan kerkelijke instellingen. Het land van Buren en ook dit dorp ressorteerden in de middeleeuwen onder het aartsdiaconaat van den proost-aartsdiaken van St. Walburg te Arnhem, van welk aartsdiaconaat zeer weinig archivalia zijn overgebleven. Gelukkig is ons uit andere bron bekend welke vicarieën in de Trichtsche kerk bestaan hebben, stichtingen, waarvan men weet, dat zij veelal haar ontstaan danken aan een vrome intentie van een of meer aanzienlijken onder de dorpsbewoners. In de rekeningen van de geestelijke goederen in het graafschap Buren 2) vinden wij uitsluitend aangaande een tweetal vicarieën in de kerk te Tricht: één gevestigd op het altaar van O. L. Vrouw en één op het H. Kruis-altaar.

De collatie van laatstgenoemde vicarie behoorde aan den graaf van Buren en dat was tevens bij de eerste het geval. Onmogelijk is het niet, dat beide stichtingen vroeger andere patronen hebben gehad. Van de capellanie op het O. L. Vr. altaar in de kerk van Tricht staat dit vast 3). Deze instelling is van zeer ouden datum, want zij moet haar oorsprong te danken hebben aan zekeren ridder Gozewijn van Tricht 4) en zijn huisvrouw Nanneke, die in den aanvang der XIVe eeuw in leven waren. Het ligt voor de hand, dat dit echtpaar de schoonouders of misschien de grootouders, althans de naaste verwanten zijn geweest van ridder Gijsbert van Tuyll, die op Elfduizendmaagden dag van het jaar 1346 ertoe overging de bestaande vicarie opnieuw en wel zeer belangrijk te doteeren onder reserve aan zich en zijn erven van het patronaat, waarop de

1) Jac. Anspach, De Voorm. heersch. Malsen, Leerdam 1894; Archief v. Ned. Kerkgeschiedenis III, 1889 blz. 306 sqq.

2) De oudste rekening in het R. Archief in Gelderland dagteekent van 1656; in het Alg. Rijksarchief worden oudere rekeningen bewaard (de oudste van 1622) in het Nassausche Domeinarchief.

3) Zie de bijlagen 3 t.m. 6.

4) James de Fremery, Cartularium der Abdy Mariënweerd, 's-Gravenhage 1890.

bisschop van Utrecht onder dagteekening van 21 October van datzelfde jaar zijn authorisatie verleende, en tevens de verlangde institutie gaf op heer Rudolph Pauwe, den voorgedragen gebeneficieerde. En zulks, nadat heer Arnoldus, de „curatus parrochialis” van Overmalsen (Buurmalsen) en van de kapel van Tricht reeds op den dag van St. Marcus Evangelist zijn toestemming tot vestiging der vicarie had verleend.

Het is mogelijk de reeks van patronen dezer vicarie op het altaar van O. L. V. ook in lateren tijd te volgen, want in de Nassausche domein-archieven zijn gelukkig nog enkele documenten betreffende deze stichting bewaard. In de eerste plaats weten wij, dat ridder Gijsbrecht van Tuyll nog in 1368 in leven was, want wij zien hem dan bij acte zijn patronaatsrecht uitoefenen. De vicarie was toen vacant en in de opengevallen plaats was reeds vier jaren tevoren aanwijzing gedaan van den priester Rutger Jacobszoon van Tricht in de plaats van den overleden Pauwe, wiens institutie aanvankelijk door den officiaal van den proost-aartsdiaken van Arnhem niet gevolgd was, ofschoon bewilliging van den pastoor van Buurmalsen verkregen was.

Later is er weer een Van Tuyll, die zijn recht ten aanzien dezer vicarie, thans genoemd de vicarie van O. L. V. en van St. Catharina, uitoefent, al is het nu voor de laatste maal tevens. Ditmaal waren het Gijsbert van Tuyll, heer tot Est, met zijn echtgenoot jkv. Elisabeth en hun beider zoon Reinier, die tezamen van hun recht van patronaat afstand deden ten gunste van Frederik van Egmond, graaf van Buren. Aangezien het een erfgoed der familie gold moesten, zooals men ziet, naar het heerschende recht alle leden van het geslacht in deze overdracht bewilligen. Dit geschiedde 11 Mei 1503.

De vraag rijst nog wie deze Van Tuyll's geweest kunnen zijn. De bestaande genealogie 1) noemt een Hendrik van Tuyll tot Est, die bij Elisabeth van Varick, zijn 2e vrouw sinds 1490, een zoon Reinout gehad zou hebben. Zijn rechtsvoorganger ridder Gijsbrecht bleef den schrijver onbekend, tenzij wij moeten aannemen, dat hij identiek is met den ridder Gijsbert van Tuyll den jongen, wiens vrouw tot het geslacht Van Arkel en tot den tak van Asperen van Acquoy behoorde, maar dit lijkt, ook in verband met het vorenstaande, weinig waarschijnlijk. Wat hiertegen pleit is de omstandigheid, dat de heer van Est wel het gewone wapen van Tuyll als zegel

1) Jaarboek van den Nederl. Adel VI, 1894, blz. 271 en 269.

gebruikt, terwijl zijn voorganger in het patronaat van de bovenbeschreven vicarie dit zelfde wapen voerde met een 6-puntige ster als brisure in het schildhoofd.

Ofschoon ik uitdrukkelijk wil vastleggen, dat ik er niet in geslaagd ben aan te toonen wie vóór den aanvang der XVIe eeuw de bezitters van Crayesteyn waren, ik heb, dit zij nogmaals herhaald, de geschiedenis van het Trichtsche kerkgoed hier aan het slot behandeld om wellicht aan latere onderzoekers een richtsnoer te bieden. Dat de Van Tuylls en vóór hen de autochthone Van Trichts op Crayesteyn hebben gewoond, is geenszins onmogelijk: de ligging van het huis: de belangrijke woning bij uitnemendheid zoo dicht bij het dorp, doet dat mogelijk zijn. Tevens overdenke men de omstandigheid, dat de ten tooneele gevoerde personen tot de eersten onder de kerkstichters hebben gehoord niet alleen, doch óók, dat de Van Tuylls zich in de beginjaren der XVIe eeuw juist in deze omgeving van hun bezittingen gaan ontdoen, merkwaardig genoeg ten gunste van den graaf van Buren, terwijl Crayesteyn later een leen van Buren blijkt te zijn!

Dat ik ondanks den oorlog en mijn gedwongen verblijf elders dit opstel heb kunnen voltooien, dank ik in het bijzonder aan de medewerking, die ik van velen ondervinden mocht. Ieder persoonlijk daarvoor te danken is mij onmogelijk. Gaarne wil ik hier een uitzondering maken ten aanzien van de dames Mevrouw M. Th. van Reekum-Streef en Mej. Thea van Reekum, de huidige eigenaressen-bewoonsters van Crayesteyn, en Mej. W. M. Rinse te Amsterdam, voorts van den secretaris van Gelre Mr. A. P. van Schilfgaarde zoomede van den heer B. Swets, gemeente-secretaris van Buurmalsen.

BIJLAGE I.

Wy Philips, grave van Hohenlo, vryheere tot Langenberch, lieutenant generael over Hollant, Zeelant, Westvrieslant etc., als heere ende man over Vrouwe Maria, gravinne van Hohenloe etc., geboorne prinsesse van Oraengien, gravinne van Nassauw Bueren etc., administratrice der landen steden goederen ende heerlyckheden des doorluchtigen hoochgeboren furst ende heeren, heeren Philips Wilhelm, prinche van Oraengien, grave van Nassau, Bueren etc.. Doen te weeten, dat voor onssen lyeuen ende getrouwen Johan van Allendorff, drossart ende stadthouder van de leenen des graeffschaps Bueren, ende de leenmannen naebenoempt gecommen ende gecomparert is Jo^r. Emont van Buchel, ende drouch op mit behoorlicke vertichtenisse van handt, halm ende monde, gelijk

die mannen van leen kenden ende wijsden dat recht was, een hoffstadt, huyze, getimmer, bepotinge heyninghe ende allen synen toebehooren, mit noch acht margen landts, wesende tsamen leengoet daer achter aen gelegen, geheeten die hoffstat van Creysteyn, op Tricht in de lande van Buren, daarboven naest gelegen is die gemeyn Bolck, dat nederste eynde mitten Middelwech aenden Rijsacker, die overste zyde Sophia Beernt Goortsz, ende die nederste syde den Oeuelen Raem, zoe voorts streckende vande Singell langes den Bolck ofte Broeckstege, ofte soe wye rontsomme mit recht dese voorsz parcheelen van leengoederen geërft ende gelant mach syn, soe dat hy Buchell daeraff onterft ende wy daeraen geërft worden en onssen vryen wille daermede doen mochte, als recht was. Dwelck gelijck voorsz geschiet zijnde, hebben wy verlijdt ende verleent verlyen ende verleenen midts deser onsser bryeue Joncheere Emondts Gruyter, om tzelve leengoet soe dat hyer voorens bepaelt ende genoempt staet, te hebben ende te behouden van ons ende onsser naecommelingen, graven ende gravinnen thot Bueren, voor hem ende zynen erffgenamen, tot eenen onversterffelycken erffleen te Zutphensche leenrechtten, te verheergewaden mit een pont goet gelts, soe dick ende menichmaell alst ons verschijnt ende ledich wort. Ende hierop heeft Jor. Emont Gruyter ons huldt ende eedt gedaen van trouwen als een goet man van leen zynen leenheere schuldich is ende was te doen. Beheltelycken altyt ons ende eenen ygelycken sijns goeden leenrechtten. Daer dit geschieden waeren by, over ende aen onsse mannen van leen Jor. Dierck van Bueren ende Harman van Schayck. Des tot eenen oorconde der waarheyte, ende alsoe wy in dese saeke voor dese tijt gheen leensegel en gebruycken, heeft ons belieft te beuelen onsen stadthouder voorsz. tot corroboratie van dien sijn segel an desen open en bryeff te hangen, ende een van onse leenmannen te beteecken vermidts d'afflyuicheit des Greffiers. Gegeven op den huyze Bueren dessen tweeden dach Februarii anno vijftien hondert vijff ende tnegentich stilo veteri.

Leenregister van Buren (Arch. Nassausche Domeinraad, Alg. Rijksarchief), fol. CCLXXVI.

BIJLAGE II.

Memorie van de Thynsen 1), gehorende aen den Huyse Crayesteyn.

Verschynende Martiny avont.

May ende Metgen Munters ofte nu wel hare erffgenamen sijn jaerlicx schuldich uyt haer goet aen de Nieuwe Steech tot Tricht ses cappoenen ende 15 hoenderen mit 58 stuivers en 12 penningen.

1) Onder mijn familiepapieren bezit ik een onderhandsche acte van scheiding van 3 December 1762, waarbij uit den boedel van de echtelieden Antony van Haren en Angenietje Versteeg te Tricht o.a. wordt toebedeeld aan Cornelis van Sijdervelt, gehuwd met hunne dochter Ceverijntje, een boomgaardje aan de Nieuwsteeg te Tricht, „belast met een tyns aen den huysen Kraayestyn met drie gulden en tien stuyvers jaerlijks”. Onder de acten, op Crayesteyn bewaard, bevinden zich twee vonnissen van den betrokken Kantonrechter, waarbij in gevallen van wanbetaling het tynsrecht gehandhaafd werd. Het signaat van Buurmalsen en Tricht (Rijks Archief Gelderland Reg. 271 fol. 185 vso.) vermeldt voorts een transportacte van

Rembout Herberens, nu syne erffgenamen oock jaerlicx 5 hoenderen en 12 stuyvers aen gelt uyt haer goet tot Tricht.

Dirck Peters van Oirt ofte nu syne erffgenamen uyt haer goet in de Nieuwe Steeg sjaers 10 hoenderen en 20 stuivers 9 penningen aen gelt.

Jan Thonis Kievith nu syne erffgenamen 5 cappoenen en 18 stuivers aen gelt uyt het goet in de Nieuwe Stege.

Gijsbert Huyberts twee cappoenen jaerlicx.

Jan Jansz. Braber of nu wel Jan Floren rademaecker uyt syn huys tot Tricht aen den dijck een cappoen en 5 stuivers aen gelt jaerlicx.

Willem Joostensz ofte syne erffgenamen uyt haer goet jaerlicx een cappoen en 5 stuivers aen gelt.

D'erffgenamen van Wannaert Jacobsz aen den dijck tot Tricht jaerlicx 10 hoenderen.

Archief v. h. Huis Crayesteyn te Tricht no. 1 (veilingsconditien 1667). Minuut in het Signaat.

BIJLAGE III.

1346 October 21.

Alle den ghenen die desen brief sullen sien, of horen lesen. Wi Eghen Diderix zoen rechter, Aernout Johans zoen, Aernout van Boemel, Aernout de Wrede ende Jacob Roelofs zoen, buire in den gherichte van Tricht, maken cont en kenlic, dat voer ons ghecomen is in tgherechte Gisebrecht van Tule, ende gaf daer op mit sinen vryen wille haren Roelof Pauwen, praester, tot behoef eenre capelryen ende eens outaers, dat in onser vrouwen sinte Marien ere ghemaect ende ghesticht is inder kerken te Tricht, enen vryen eyghendom van den ghoeide, dat hier na bescreven is: In den eersten van achten hofsteden gheleghen in den kerspel te Tricht, daer een af leghet tusschen den Breeden waert ende Aelbrechts hofstat uten Tuen; item een hofstat leget tusschen Trude Alaerts hofstat ende Johans hofstat van Halle; item een hofstat leghet tusschen der sluse ende Johans hofstat van den Molen; item een hofstat leghet tusschen Johans hofstat van den Bossche ende der meynre strate; item die hofstaden ligghen tesamen tusschen Hille Goden erue an baden siden; item een hofstat leghet tusschen hofstat Johans Noyden zoene ende Gheryde Hubrechts zoene; item van viertien hont lants gheleghen in dienselden kerspel in die Vorste Hoeve tusschen Gharude lant van Rossem op die een side ende Roelofs Sniders lant op die ander side; item van viiff hont lants gheleghen opt Cogghelant tusschen der heren lant van den Waerde an beden siden; item van vier hont lants gheleghen opten Crommen Wick tusschen Otte Keyen soene lant op die een side ende Henrix Vuurix zoens lant op die ander side; item van twaelf penninghen siaers in Trude Alaerts wiifs hofstat, gheleghen tusschen der meynre straten ende Roeclaes

10 Maart 1682, waarbij Crijn Jans en Mariken Francken echtelieden overdroegen aan Cornelis Dirksz. van Rijnberck, wedr. en boedelhouder van Lijsbeth Erris van Santen, „seeckere huysing ende erve staende ende gelegen soo binnen als buytendijckx in den dorpe Tricht metten dijck daer toe behorende” belast met een „jaerelicxe thins van een cappoen en viiff stuyvers in gelde aen den Huyse Crayesteyn”. Kennelijk is dit het hierboven sub 7 genoemde tynsgoed.

hofstat. Ende van desen voorscrevene ghoede, egghen ende enden, alst gheleghen is, so verteech Ghisebrecht van Tule voerseyt siins eyghendoms, sire were ende alle siins rechts, alse recht ende ordael wissde dat hi sculdich was te doen, tot behoef der capelryen ende des outaers voerscreven, der papelier provende daer af eweliken ende ummer meer te bliven in memorien ende ghedenckenisse der zielen Goswine van Tricht, Nannekyne siins wiifs, Ghisebrechts van Tule voersz. ende sine vriende daer hye voer begheert. Ende in sulker manieren, dat die ghifte ende die provisi der capelryen ende des outaers voerseyt tot alre tiid, alst open ware, toebehoert ende toebehoren sal Ghisebrechte van Tule voersz. ende sinen rechten erfname, ende also voert van erfnaem tot erfnaem in eweliken daghen. In orconde alle deser dinghe hebbe ic Eghen Diderix zoen rechter voerseyt desen brief beseghel mit minen seghel. Ende wi vorgenoemde bure orconden dit ende tughen onder des richters seghel voerseyt, want wi selve ghene seghelle bi ons en hebben. Ende want ic Ghisebrecht van Tule voerseyt bekenne, dat ic dese voerscrevene dinghe mit minen vryen wille ghedaen hebbe, ende ic wille, dattet vast ende stade si, so heb ic ghebeden enen eersamen vader in Gode minen here, heren Johan, bider ghenaden Goeds bisscop tUtrecht, dit te confirmeren, Ende in oirconde ende in vastenisse hiir of so heb ic desen brief mede beseghel mit minen seghel. Ghegheuen int iaer ons Heren dusent drehondert ses ende viertich opten Elfdusent Magheden dach.

Archief Nass. Domeinraad (Alg. Rijksarchief), Afd. Buren.

BIJLAGE IV.

1345 April 25.

Universis presentes litteras visuris et inspecturis, ego Arnoldus, curatus parrochialis ecclesie de Overmalsen et capelle de Trieht, facio manifestum, quod erectioni, dotationi et fundacioni altaris sive perpetue vicarie in dicta capella mea de Trieht, per discretum virum Ghiselbertum de Tule, famulum, in honorem Dei et beate Virginis Marie ob remedium et salutem animarum Goswini de Trieht, famuli, et Nannekine uxoris sue eorumque parentum et ipsius Ghiselberti et suorum parentum faciente, jure patronatus ipsius altaris sive perpetue vicarie ipsi Ghiselberti de Tule et suis heredibus reseruato, consensum meum adhibui et adhibeo per presentes harum mearum testimonio litterarum. Datum et actum anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo quinto ipso die beati Marci evangeliste.

Archief Nass. Domeinraad (Alg. Rijksarchief), Afd. Buren.

BIJLAGE V.

1368 Augustus 30.

Universis presenciam visuris seu audituris cupio fore notum quod ego, Ghiselbertus de Tuuel, miles Traiectensis dyocesis, ad altare set capellam perpetuam per me de novo fundatum et dotatam, dominum Rut-

gherum Jacobi de Tricht, presbyterem, his presentibus presento. Rogans quod reverendum in Christo patrem dominum nostrum johannem, episcopum Traiectensem, seu eius vicarium, ut ipsum dominum Rutghe-
rum predictum de altari predicto seu capellania instituat pro ut iuris est, debitis sollempnitatibus premissis et consuetis. In cuius rei testi-
monium sigillum meum presentibus est appensum. Datum anno Domini millesimo trecentesimo sexagesimo octavo feria quarta post Decollationem Johannis baptiste.

Archief Nass. Domeinraad (Alg. Rijksarchief), Afd. Buren.

BIJLAGE VI.

1503 Mei 11.

Ick Giisbert van Tuyll, heer tot Eest, joncfrou Elizabeth, echte huys-
frou Giisberts voirsz., ende Reyner van Tuyll zoon Giisberts van Tuyll,
bekennen mits desen onsen tegenwoordigen apenen brieff, voir onsz,
onsen erven ende nacomelingen, dat wy overgegeven ende opgedragen
hebben ende mits desen onsen openen brieff overgeven en opdragen,
ter eeren Goits ende om goeder gunsten ende fruntschappen, heren
Frederick van Egmont, grave tot Buren etc. twee geestelicke, giffen ofte
collacien van twee vicarien, een gelegen in die kerstellkerck tot Deyll,
gesticht ende gefundeert in der eeren Goits, Marien Siinre Liever Moder
ende Sunt Johan evangelist, die ander gelegen in die kerstellkerck tot
Tricht, gesticht en gefundeert in der eeren Goits, Marien Siinre Liever
Moder ende Sinte Kateriin, elck bysonder mit hoeren tobehoren, dat
die selve twee voirg. gyfften ofte collacien, nu ende tot ewigen dagen, na
dode dergheene die se nu besitten, die voirsz. heren Frederick van
Egmont, grave voirg', synen erven ofte nacomelingen, sullen mogen
geven ende laitten om Godts willen, dairt hom believeen sall, sonder enich
becronen ofte molestien van onsz, onsen erven ofte nacomelingen dair-
aff te geschien, by also dat die gheen, die die vurg' vicarien besitten,
weerden, gewoentlicke dienste ende missen dair op doen zullen als dit
behoirt. Voirt bekennen wy Giisbert, joncfrou Elizabeth ende Reyne
voirsz. mits desen onsen tegenwoirdigen brieff, dat wy, onsen erven en
nacomelingen van desen twee vursz. geestelicke giffen onterfft siin, en
heren Frederick van Egmont, grave voirsz., synen erven ofte nacomelin-
gen, dair an... ende tot ewigen dagen geërft sullen wesen ende bliven.
sonder all argelist. In oirkonde der wairheit heb ick Giisbert van Tuyll
voirsz. miin zegell an desen apenen brieff gehangen. Ende so ick Reyner
van Tuyll vurg. gheen zegell by miin en heb, soe heb ick Giisbert van
Buren gebeden desen brieff voir my ende ioncfrou Elizabeth miinre
moeder vursz. te willen besegelen, dat ick Giisbert van Buren ter beden
Reyner van Tuyll ende ioncfrou Elizabeth vursz. geerne gedaen heb,
ende miin zegell an desen apenen brieff gehangen. Geschielt int jair ons
Heren viiffthien hondert ende drie opten XIten dach van Mey.

Archief Nass. Domeinraad (Alg. Rijksarchief), Afd. Buren.